

Orsolya Kálmán, Päivi Tynjälä & Terhi Skaniakos (2020). Patterns of university teachers' approaches to teaching, professional development and perceived departmental cultures. *Teaching in Higher Education*, 25(5), 595-614, doi: 10.1080/13562517.2019.1586667

T. Dudka

THE PHENOMENON OF ADULT LEARNING THROUGH THE PRISM OF MODERN SOCIO-CULTURAL REALITIES

Abstract

The article touches upon one of the most significant andragogic problems – the peculiarities of the phenomenon of adult learning. The priority of the influence of socio-cultural realities on the organization and implementation of the tasks of teaching the adult target audience is emphasized. The latest trend is correlated with the modern demands of the labour market and the current challenges of scientific and technological progress.

The purpose of the study is to theoretically reflect on the problem of the influence of modern socio-cultural realities on the peculiarities of the organization and implementation of the tasks of adult learning.

The purpose of scientific research is determined by the need to implement a complex theoretical analysis of the stated topic from an andragogical perspective, which makes it possible to correlate the research material with a whole spectrum of endogenous and exogenous factors that determine the peculiarities of the phenomenological nature. The significance of the influence on the personal level of the motivation component, which can take on the role of a decisive component at the level of effective implementation of educational tasks, has been considered in detail. During the problem presentation, attention is focused on the key differences of adult cognitive subjects, which are considered at the stage of organization and implementation of the educational process for them.

The research procedure involved a combination of appropriate methodological tools presented at the level of methods of induction, deduction, comparative analysis, and problem statement. Due to the involvement of such a wide range of research methods, it was possible to single out the peculiarities of adult learning from the andragogical-psychological perspective of the study. This once again confirmed the interdisciplinary nature of the outlined topic. Attention is focused on the importance of the competence approach focused on the implementation of the tasks of teaching adults. This makes it possible to strengthen the practical component, as well as promote the development of value orientations and personal qualities of subjects of cognition.

The result of the study was the design of an adult learning model, represented by the following component structure: self-awareness, motivation, purpose (educational, developmental, and educational), educational goals (knowledge, abilities, and skills), self-study, experience of educational, and professional activities.

The conclusions were made that today's socio-cultural realities have actualized the perception of the phenomenon of adult learning not only from the standpoint of the perspective of profession obtaining but above all from the conditions of ensuring its functioning in terms of market competition. The identified situation at the phenomenological level was closely linked with continuous learning – the driving force of socio-cultural progress.

Keywords: adult learning; socio-cultural realities; phenomenon, andragogy.

DOI

УДК 376.1-056.2/3:373.3.5

Є. Іванов, А. Кокарєва

КОМАНДНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ІНШОМОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Резюме

Важливою задачею в сучасному освітньому середовищі є визначення основних спрямувань створення команд, дослідження способів їх організації в сучасних умовах, забезпечення їх успішної функціонування, оцінка отриманих результатів і надання учасникам команди таких значущих

ПЕДАГОГІКА

знань, вмінь і навичок, які були б гнучкими та застосовними в різних ситуаціях життя. Головною **метою** цього дослідження є висвітлення ключових аспектів розуміння сутності команди, визначення основних напрямів її створення та функціонування на підставі аналізу досвіду роботи подібних команд у міжнародному освітньому середовищі. У процесі дослідження використано низку загальнонаукових **методів**: аналіз (компаративний аналіз, контент-аналіз), синтез, класифікація, порівняння тощо. На основі аналізу зарубіжного досвіду використання командної діяльності в іншомовному освітньому просторі як **результат** було виявлено особливості побудови команд, їх функціонування, визначення задач, що мають бути виконані, а також типи команд, які існують у іншомовному освітньому просторі. Особливу увагу було приділено проблемам міжкультурної комунікації та використанню засобів мультимедійних технологій в командній діяльності, зокрема під час вивчення іноземної мови.

Як **висновок** ми припускаємо, що організація командної роботи на віртуальних комунікаційних платформах має вирішальне значення в контексті навчання. Віртуальні комунікаційні платформи сприяли тому, що навчальний процес став більш доступним для всіх. Командна діяльність стала важливим інструментом для організації навчальних процесів в сучасному освітньо-інформаційному середовищі.

Ключові слова: іншомовний освітній простір; команда; командна діяльність; міжкультурна комунікація; мультимедійні технології

Вступ. Сьогодні перед людством постало безліч складних завдань, виконання яких потребує об'єднання людських ресурсів, єднання та взаємної підтримки в колективі. Нині важко заперечити факт того, що розрізненість і неузгодженість окремих елементів загальної системи, їх хаотичність і надмірна самоорієнтованість призводять до значно менш ефективної діяльності, а отже до гірших результатів. Досвід подолання пандемії, повномасштабного вторгнення в Україну, геополітичні процеси на Близькому Сході лише підтверджують, що успіх будь-якого суб'єкта залежить не лише від професіоналізму та особистих якостей окремих його елементів, але й від спільної діяльності всього колективу, всієї організації, всієї спільноти.

Немає сумнівів в тому, що результати виконання більшості поставлених завдань є значно кращими при роботі саме в команді, а не індивідуально, оскільки кожен учасник отримує можливість внести свій унікальний особистий внесок у досягнення поставленої мети найкращим способом з тих, якими володіє.

У зв'язку з цим, одним із ключових **завдань** у сучасному освітньому просторі є саме визначення основних напрямів формування команди як такої, дослідження способів організації команд в сучасних умовах, їх успішного функціонування, оцінки їх результатів та оволодіння учасниками команди такими значущими знаннями, уміннями та навичками, які б були достатньо гнучкими для застосування їх за будь-яких життєвих обставин.

Метою статті є окреслення основних аспектів розуміння сутності команди, визначення основних напрямів її формування та діяльності на основі аналізу зарубіжного досвіду роботи таких команд в іншомовному освітньому просторі.

Методи та методики дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи: аналізу (для всебічного дослідження складових частин поняття), порівняння (для встановлення подібностей та відмінностей різних підходів), синтезу (для об'єднання розрізнених дефініцій в єдине ціле), класифікації (для поділу предмету дослідження на групи за певними ознаками), методи компаративного аналізу, контент-аналізу тощо.

Найбільш популярними та ефективними у сучасній освіті є такі методи навчання, які акцентують увагу на успішному вирішенні поставлених завдань та проектному навчанні. Вони передусім спрямовані на розвиток творчих здібностей, критичного та системного мислення, а також формування гнучких особистісних якостей, які необхідні для подальшої успішної професійної діяльності. Повноцінна освіта, яка передбачає навчання, виховання та розвиток, неможлива без взаємодії між людьми, яка полягає в "діалозі свідомостей і підсвідомості" (Полянкіна, 2020). Саме тому міжособистісні відносини на рівні суб'єкт-суб'єкт відіграють суттєву роль у сфері освіти і не можуть бути замінені жодними цифровими пристроями або штучним інтелектом.

Освіта – це не лише навчальний матеріал, але й вміння спілкуватися з іншими; врешті-решт, це здобуття студентами соціально-комунікативного досвіду. А отже, для успішної організації освітнього процесу потрібний діалог та когнітивна активність тих, хто навчається. Різні способи

колективної роботи та групової діяльності сприяють забезпеченню ключових принципів сучасної освітньої моделі.

В сучасному освітньому просторі командна діяльність набуває неабиякого значення. Вона не розглядається лише як проста співпраця між людьми, що працюють над спільним проектом в одній організації або вчаться в одному колективі. Командна робота перш за все — це діяльність групи людей, що зосереджена на вирішенні певної задачі. У такому випадку команда розглядається як окремий елемент в механізмі функціонування будь-якої організації.

У зарубіжних дослідженнях, присвячених методам навчання мови, роботу в команді описують як ефективний засіб навчання студентів спілкуватися іноземною мовою. Значно кращі результати навчання досягаються саме тоді, коли студенти формують спільноти, в яких вони спільно обговорюють різні теми і генерують ідеї. Це сприяє створенню сприятливого середовища, в якому кожен учасник команди відчуває, що є готовим ризикувати і робити власні помилки (Улічна, 2021).

Коли вчитель постійно контролює студентів в процесі їх живого спілкування іноземною мовою (особливо перед аудиторією), такі студенти часто відчувають себе занадто обмеженими та «затиснутими» для того, щоб вільно обговорювати теми, які їм справді близькі. Проте, працюючи в невеликих командах зі своїми однокурсниками, студенти занурюються в іншомовне спілкування та частіше долають невидимі бар'єри, що заважають їм говорити вільно.

Спільне навчання можна розглядати як практичний досвід спілкування іноземною мовою. Таким чином, навчаючись в команді, студенти успішніше засвоюють лексику, пов'язану з конкретною темою, оскільки свобода і автономія, які притаманні роботі в групі, роблять навчання цікавішим та приємнішим для них (Палеа, 2016). Проте, навіть якщо робота в команді надає студентам свободу і перетворює вивчення іноземної мови на захоплюючу діяльність, це не обов'язково означає, що нові слова та складні граматичні структури будуть використовуватися. Загалом, студенти, що вивчають іноземну мову, мають тенденцію залишатися в "комфортній зоні" та використовувати лексику та структури, з якими вони вже знайомі. Коли викладач бажає, щоб студенти засвоїли нову лексику, слід встановити мінімальні вимоги, щоб новий лексичний та граматичний матеріал був включений у діалоги та монологи.

Порівняльно-педагогічними дослідженнями проблем іншомовної освіти на основі іноземного досвіду займалися ряд вчених серед яких О. Кузнецова (Кузнецова, 2018) – розвиток мовної освіти в середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії, Т. Боднарчук (Боднарчук, 2012) – розвиток двомовної освіти в Австрії, О. Лазаренко (Лазаренко, 2010) – тенденції становлення та розвитку іншомовної освіти в університетах Великої Британії, В. Гаманюк (Гаманюк, 2019) – іншомовна освіта Німеччини в контексті паневропейських інтеграційних процесів, Л. Гульпа (Гульпа, 2007) – тенденції розвитку освіти інших мов у загальноосвітніх школах Угорської Республіки, О. Максименко (Максименко, 2013) – особливості організації навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах Західної Європи, М. Тадієва (Тадієва, 2011) – особливості розвитку іншомовної освіти в загальноосвітніх школах країн-членів Європейського Союзу.

Проблемам командної діяльності приділено увагу в роботах таких закордонних вчених, як Дж.Р. Кемзенбер, К. Левіс-МакКлар, Д.К. Сміт і М. Тейлор. Основні аспекти розвитку та переваги роботи в малих групах вивчав Б. Тукман. Ролі, які виконують окремі члени команди під час своєї спільної діяльності, досліджувалися в роботах М. Белбін.

Результати. Метод створення команд виник наприкінці 80-х і на початку 90-х років у США та Західній Європі і швидко здобув популярність як у всьому світі, так і в нашій державі.

Командна діяльність стала важливим інструментом для організації роботи в сучасному освітньо-інформаційному середовищі завдяки її невичерпному потенціалу до швидкого накопичення ресурсів, системної організації запланованої роботи, безпосереднього виконання поставлених завдань та реорганізації у іншу команду чи розпаду, а також корпоративному середовищі як ефективний інструмент стимулювання та мотивації персоналу.

Уміння працювати в групі для вирішення проблем, ефективної комунікації та управління ресурсами є необхідним у сучасному світі і для освіти і для бізнесу. Спільна робота над спільною метою допомагає створити відчуття ідентичності в учасників, а подолання поставлених викликів дає можливість досягти успіху, вийти за межі власної зони комфорту (фізично, емоційно, інтелектуально, духовно) і потрапити в область невідомого результату, яку часто називають зоною зростання (Кейн, 1998).

ПЕДАГОГІКА

Тим не менш, вихід за межі зони комфорту, як правило, пов'язаний і з ризиком, особливо на початку діяльності будь-якої команди. Якщо учасник команди занадто швидко виходить за межі зони комфорту, то потрапляє в зону тривоги, відому як зона паніки (Кейн, 1998). Саме тому Кейн наголошує на необхідності відшукати оптимальну інтенсивність впливу на учасника команди, що знаходиться між нудьгою, відсутністю стимуляції або викликів та його ймовірною тривогою через надлишок такої стимуляції чи через виникнення певних проблем.

Діяльність, в якій присутній виклик, загалом спонукає людей вийти за межі типового та відчутти унікальне середовище, в якому можна отримати цінні навички, які згодом можна буде застосувати до нових ситуацій. Навички, набуті під час таких командних занять, як правило, засвоюються і зберігаються краще, ніж ті, що включають лише прослуховування лекційного матеріалу, читання чи письмо.

Хоча учасники зазвичай запам'ятовують лише близько 10% прочитаного, їх здатність до запам'ятовування зростає до 50%, якщо вони активно беруть участь у навчальному процесі з обговоренням і демонстраціями. Міцність засвоєння отриманих знань, умінь та навичок зростає ще більше (до понад 70% від нового матеріалу) якщо учасник має можливість брати участь і практикувати те, що він щойно дізнався, і до 90%, якщо йому надається можливість пережити, розмірковувати, інтерналізувати та потім поділитися тим, що він дізнався (Кейн, 1998).

Командна робота, на думку вченого, має передусім бути зосереджена на розв'язанні проблем, зміцненні впевненості або підвищенні креативності та ефективного зворотного зв'язку. Це є особливо важливим в процесі оволодіння іноземною мовою адже вивчення мови вимагає впевненості в собі та відчуття комфорту та розслаблення. Працюючи в команді учасники групи з вивчення мови можуть розвинути навички спілкування та надати точний відгук про заняття або про отриманий ними досвід. Завдяки ж творчим завданням студенти вчать довіри та самовпевненості, що потім знаходить своє відображення у діалогах та письмових завданнях.

За словами Кейна та Джолліфа, викладачеві чи модераторові необхідно штучно імітувати виклики, життєві ситуації і навіть пригоди, створюючи підґрунтя для розширення здібностей окремих людей і групи в цілому. Ці ситуації мають бути такими, з якими учасники команди стикаються протягом звичайного дня і, беручи участь у таких заходах, учасники отримують навички, які можуть бути згодом використані у повсякденній діяльності. Кінцевим результатом є більш впевнена та здібна людина та команда, яка співпрацює більше.

Згідно з Т. Квіком (Квік, 2002), команда розвивається поетапно протягом певного періоду часу.

На першому етапі учасники ще можуть мати складності та непевності щодо їх призначення та розподілу ролей.

На другому етапі – група остаточно визначає завдання, обговорює та розподіляє ролі між учасниками з урахуванням їх здібностей або індивідуальних побажань. Деяка плутанина все ще існує, і між учасниками команди, що формується, можуть навіть виникнути певні сутички, суперечки чи навіть конфлікти через різне бачення підходів до вирішення поставлених задач. Зазвичай існує більше ніж одне бачення можливих рішень, а отже деякі учасники команди можуть намагатися взяти управління під свій контроль, тоді як інші можуть не погодитися з таким підходом і змагатися за лідерські позиції всередині групи. Шляхом перемовин під наглядом модератора чи педагога учасники врешті-решт приходять до спільної думки.

На третьому етапі усі учасники починають працювати разом для досягнення спільної мети. Ролі, які раніше могли бути корисливими, стають більш орієнтованими на групу та груповий результат. Розрізнений характер другого етапу починає зникати вже тоді, коли учасники починають розробляти ефективні способи досягнення цілей.

Четвертий етап — це обробка динаміки. Члени команди переоцінюють свої нові ролі, і формальне лідерство може згаснути, оскільки учасники працюють разом, щоб знайти ще ефективніші способи досягнення бажаних цілей.

На п'ятому етапі групи завершують завдання та аналізують, обговорюють результати, підводять підсумки діяльності. Групи, сформовані під час такої роботи, не є константними, а можуть перегрупуватися шляхом приєднання нових осіб, що, ймовірно, потребуватиме повторного перегляду другого або третього етапу (Байдер, 2002).

Сфери мовної освіти та міжкультурного спілкування швидко розвивалося протягом останніх кількох десятиліть. Однак ці дві сфери часто рухалися вперед не перетинаючись. Хоча викладачі мови іноді і цікавляться походженням та культурою своїх студентів, тим не менш, часто на це

витрачається лише мінімальна кількість часу хоча специфіка мови та міжкультурна взаємодія часто відіграють ключову роль у позитивній взаємодії між двома групами (Фантіні, 1997).

Терміну міжкультурна комунікація важко дати єдине визначення. За даними Спітцберга та Купача (Спітцберг, 1987), вже на той час існувало 167 визначень комунікативної компетенції лише в Сполучених Штатах.

Успішна комунікація та командна діяльність може викликати складності в рамках роботи навіть з представниками однієї культури, а складність виконання цього завдання стає дедалі більшою, оскільки аудиторія може збільшуватися і включати в себе представників і інших культур також.

Основними рисами успішної міжкультурної комунікації на думку Фантіні є здатність налагоджувати стосунки, можливість спілкування з мінімальними втратами сенсу сказаного або спотвореннями і здатність досягти певного рівня відповідності між залученими у команді особами (Фантіні, 1997). Комунікаційна компетентність є міжкультурним поняттям, а тому може бути визначена як якість взаємодії між носіями різних культур.

Вивчення іншої культури та пошук шляхів для успішної міжкультурної комунікації часто є складним процесом, що включає пошук правильних значень і адаптація їх до власних культурних особливостей задля забезпечення оптимального розуміння.

У 1993 році М. Беннетт (Беннет, 1993) розробив модель розвитку, яка описує еволюцію навчання культурі шляхом визначення стадій чутливості, які людина відчуває під час адаптації до культурних відмінностей. Починаючи зі стадії етноцентризму і закінчуючи стадією етнорелятивізму, або прийняття відмінностей, учасник комунікації стає більш вправним у передбаченні результатів, тим самим підвищуючи культурну обізнаність і міжкультурну компетентність.

Оскільки фокус викладання мови зміщується з сухого викладання граматики як механічного аспекту мови та шаблонної групової роботи на викладання і дотримання саме комунікативної компетентності, на перший план виходить потреба підготовки відповідних викладачів. Концепція лінгвокультури пояснює важливість викладання мови та культури разом як нерозривної сутності (Фантіні, 1997).

Е. Холл (Холл, 1976) вважав, що мова – це культура, і що вивчення одного передбачає вивчення іншого. В своїх працях він підкреслював, що для того, щоб успішно функціонувати в міжкультурних ситуаціях, необхідно знати обидві сфери.

Крім того, важливу роль у командній діяльності дедалі більше відіграють роль мультимедійні технології навчання.

Технології надали більше можливостей для спільного навчання. Як учні, так і викладачі у своїй командній роботі можуть використовувати онлайн-дошку Stixy, групи Google або Mikogo тощо (Рао, 2019). Застосовуючи подібні технології, учні можуть співпрацювати як під час заняття, так і під час виконання домашніх завдань. Коли студенти працюють на онлайн-платформах, таких як MS Teams, викладач може стежити за роботою команд безпосередньо під час сеансу спілкування або опосередковано, прослуховуючи його запис. Такий вид роботи широко розповсюджений у США та країнах ЄС.

Крім того, аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що перевірка розмовної діяльності студентів у невеликих командах є також необхідною, оскільки науковці стверджують, що коли учасники розмовляють іноземною мовою в невеликих командах без коригування, така діяльність не може розглядатися як контрольована практика. Однак не рекомендується виправляти помилки під час обговорення: помилки варто зафіксувати і виправити пізніше. Тому перед тим, як учасники приступають до роботи в командах, їх слід проінформувати про необхідність фіксувати помилки один одного з метою їх подальшого виправлення. Зауважимо, що якщо студенти співпрацюють на комунікаційних платформах, таких як MS Teams, їхня розмова записується, тож помилки, які залишаються непоміченими, можна виправити пізніше.

Дискусія. Усі члени команди повинні сприяти досягненню спільної мети незалежно від рівня володіння матеріалом, зокрема – іноземною мовою. Будь-яке висловлювання має соціальну функцію, оскільки співрозмовник очікує від слухача зворотного зв'язку та відповіді. Створюючи діалоги, учні вчаться розпізнавати різні типи функціональної мови (прохання, наказ, відмова, вибачення тощо) (Крістіанто, 2020).

Крістіанто багато уваги приділяє саме командній роботі та аудиторному спілкуванню вчителя і студентів, в якому іноземна мова набуває практичного використання. За такого підходу студенти виконують завдання під час спільної позакласної роботи, а вимога володіння іноземною

ПЕДАГОГІКА

мовою поширюється не лише на саме завдання, але й на будь-які інші обговорення, незалежно від того, чи вони безпосередньо пов'язані з відповідним завданням чи ні.

При цьому виладач або модератор командної діяльності має змогу використовувати такі технології, як запис мовлення учасників команди або засоби телеконференції, щоб перевірити, чи виконуються вимоги тоді, коли члени групи працюють автономно, і щоб переконатися, що вони ні за яких обставин не переходять на рідну мову. Без таких регулярних контрольних зрізів навички володіння іноземними мовами учасників можуть не розвиватися, а командна робота не матиме сенсу.

З метою планування роботи та досягнення очікуваних результатів, важливо мати розуміння різних типів команд, які існують у іншомовному освітньому просторі:

1. Традиційна модель. Це – група людей, яка має традиційного лідера. Лідер команди розділяє повноваження та відповідальність з іншими членами команди. Розмір цієї відповідальності залежить від обсягу питань, що розглядаються. Однак, в деяких випадках, традиційний лідер може передати роль лідера іншим членам команди.

2. Модель командного духу. Цей тип команди характеризується тим, що група людей працює під керівництвом однієї особи. Члени команди відчувають задоволення та натхнення від своєї роботи, завдяки наявності командного духу. Однак ця модель не завжди вважається справжньою командою, оскільки завжди є одна особа, яка несе основний тягар роботи. Крім того, в командах такого типу відсутні обмін владою та відповідальністю.

3. Модель переднього краю. Ця модель описує групу людей, які можуть самі керувати собою. В такій команді немає особи, яка має владу приймати рішення щодо питань, що стосуються всієї групи. Ця модель відома як самокоординована робоча група, де кожен має право та несе відповідальність за прийняття всіх рішень.

4. Модель цільових завдань. Це тип команди збирається на обмежений час для роботи над спеціальним проектом або завданням. Ця команда часто називається цільовою групою або проектною командою.

5. Модель кібер-команди. У цій моделі члени команди рідко зустрічаються особисто. Вони відомі як "кібер" або "віртуальні" команди. Головна особливість цих команд полягає в тому, що вони повинні співпрацювати для досягнення своїх цілей, хоча їхні члени можуть зустрічатися лише на початку проекту. Інформаційний обмін відбувається через електронну пошту, телефон або відеоконференції (Муха, 2015).

Висновки. Підсумовуючи короткий огляд зарубіжного досвіду використання командної діяльності в іншомовному освітньому просторі можемо зробити певні узагальнення:

Команда становить основний структурний елемент успішних організацій. Організація може акцентувати увагу на аспектах, таких як сервіс, якість, вартість, швидкість, ефективність та продуктивність, проте команди залишаються ключовими засобами досягнення успіху для більшості організацій у різних сферах діяльності.

Загалом організація командної роботи на віртуальних комунікаційних платформах є важливою у процесі навчання, особливо коли з певних причин особистий контакт учасників обмежений. Командна робота створює дружнє та сприятливе середовище, що знімає бар'єри для іншомовного спілкування.

Віртуальні платформи для комунікації, такі як MS Teams, зробили навчальний процес більш доступним для всіх, оскільки навіть ті студенти, які занадто сором'язливі, щоб активно приймати участь у групових обговореннях, можуть легко поділитися своїми думками зі своїми однокурсниками, просто написавши їх у чаті. Більше того, студенти, які мають труднощі з вираженням своїх ідей через обмежений рівень знань іноземної мови, можуть використовувати різноманітні інтернет-ресурси, коли це необхідно. Особливо велику роль такі платформи відіграють у процесі становлення міжкультурних комунікацій.

Іншою явною перевагою командної роботи на віртуальних платформах над прямим навчанням іноземній мові є можливість викладачеві перевіряти ступінь залучення студентів або асинхронно, перевіряючи записи сеансів спілкування команд, або синхронно, шляхом втручання в їхню роботу та виправлення помилок, якщо це необхідно. У цьому відношенні командну роботу на віртуальних комунікаційних платформах можна розглядати як контрольовану практику з викладачем, який виконує роль супервізора.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Боднарчук, Т. (2012). Розвиток білінгвальної освіти Австрії (1945-2010).
- Гаманюк, В.А. (2019). Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика.
- Гульпа, Л. (2007). Тенденції розвитку іншомовної освіти у середніх навчальних закладах Угорської Республіки.
- Кокарева, А.М. (2010). Особливості підготовки студентів з гуманітарних дисциплін у контексті компетентнісного підходу.
- Кокарева, А. (2019). Реалізація технологічно орієнтованого підходу в системі професійної підготовки інженерів у технічному університеті. Вісник Національного авіаційного університету. Серія; Педагогіка. Психологія. К.: НАУ, 15. 130-132.
- Kokarieva, A., Khomenko-Semenova, L., Glushanytsia, N. Ievtushenko, I., & Odarchenko, R. (2019). Information and Communication Technologies in the Professional Training of Engineers. International Workshop on Conflict Management in Global Information Networks (CMiGIN 2019), Lviv, Ukraine, 29 November, 2019, CEUR-WS.org, online.
- Кузнецова, О. (2018). Іншомовна освіта у сучасних європейських соціально-економічних реаліях.
- Лазаренко, О.В. (2010). Тенденції становлення та розвитку іншомовної освіти в університетах Великої Британії.
- Максименко, О. (2013). Підходи до втілення професійного компонента змісту навчання іноземних мов у старшій школі країн Європейського Союзу.
- Муха, Р.А. (2015). Команда, її сутність та особливості розвитку.
- Полянкіна, С.Ю. Онлайн-освіта: реонтологізація чи деонтологізація?
- Тадієва, Л. (2011). Досвід реформування шкільної іншомовної освіти в Україні в рамках рекомендацій освітніх та мовних інститутів Ради Європи.
- Bennett, M. (1993). Toward ethnorelativism; A developmental model of sensitivity.
- Bider, Mary Kay. (2002). Teamwork and place-based curriculum and instruction in teaching English to speakers of other languages.
- Cain, J., & Jolliff, B. (1998). Teamwork and teamplay.
- Christianto, D. (2020). Speech Acts in EFL Classrooms. *Journal of Pragmatics Research*, 2(1). 68-79.
- Fantini, A. (1997). New ways in teaching culture.
- Farahian, M., & Ebadi, S. (2023). Collaborative Digital Writing and Metacognitive Knowledge in Writing Among TEFL Students: the Mediating Role of Online Knowledge Sharing. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning: SSRN Electronic Journal*, 18(5). 1-20.
- Hall, E. (1976). Beyond culture.
- Palea, L. L. (2016). Collaborative Communicative Techniques in Teaching Foreign Languages.
- Quick, T. (2002). Successful team building.
- Rao, P.S. (2019). The impact of Collaborative Learning on EFL/ESL Classrooms. *Alford Council of International English & Literature Journal (ACIELJ)*, 2(4). 38-51.
- Spitzberg, B., & Cupach, W. (1987). The model of relational competence: A review of assumptions and evidence. Team models. Different types of teams". URL: <http://www.managementstudyguide.com/team-models.htm>
- Uličná, K. (2021). The Nature of Reflective Communication Within Video Clubs: What Matters? *Orbis Scholae*, 15(3). 1-18.

REFERENCES

- Bodnarchuk, T. (2012). Rozvytok bilinhvalnoi osvity Avstrii (1945-2010) [Development of bilingual education in Austria (1945-2010)].
- Hamaniuk, V.A. (2019). Inshomovna osvita Nimechchyny u konteksti zahalnoevropeiskykh intehratsiinykh protsesiv: teoriia i praktyka [Foreign language education in Germany in the context of pan-European integration processes: theory and practice].
- Hulpa, L. (2007). Tendentsii rozvytku inshomovnoi osvity u serednikh navchalnykh zakladakh Uhorskoj Respubliky [Trends in the development of foreign language education in secondary schools of the Republic of Hungary].

ПЕДАГОГІКА

Kokarieva, A.M. (2010). Osoblyvosti pidhotovky studentiv z humanitarnykh dyscyplin u konteksti kompetentnisnogo pidkhodu [Peculiarities of training students in humanitarian disciplines in the context of the competence approach].

Кокарева, А. Реалізація технологічно орієнтованого підходу в системі професійної підготовки інженерів у технічному університеті. Вісник Національного авіаційного університету. Серія; Педагогіка. Психологія. К.: НАУ, 15. 130-132.

Kokarieva, A., Khomenko-Semenova, L., Glushanytsia, N. Ievtushenko, I., & Odarchenko, R. (2019). Information and Communication Technologies in the Professional Training of Engineers. International Workshop on Conflic Management in Global Information Networks (CMiGIN 2019), Lviv, Ukraine, 29 November, 2019, CEUR-WS.org, online.

Kuznietsova, O. (2018). Inshomovna osvita u suchasnykh yevropeiskykh sotsialno-ekonomichnykh realiakh [Foreign language education in modern European socio-economic realities].

Lazarenko, O.V. (2010). Tendentsii stanovlennia ta rozvytku inshomovnoi osvity v universytetakh Velykoi Brytanii [Trends in the formation and development of foreign language education in the universities of Great Britain].

Maksymenko, O. (2013). Pidkhody do vtilennia profesiinoho komponentu zmistu navchannia inozemnykh mov u starshii shkoli krain Yevropeiskoho Soiuzu [Approaches to the implementation of the professional component of the content of foreign language learning in high school in the countries of the European Union].

Mukha, R.A. (2015). Komanda, yii sutnist ta osoblyvosti rozvytku [The team, its essence and features of development].

Poliankina, S.Iu. Onlain-osvita: reontolohizatsiia chy deontolohizatsiia? [Online education: reontologization or deontologization?]

Tadiieva, L. (2011). Dosvid reformuvannia shkilnoi inshomovnoi osvity v Ukraini v ramkakh rekomendatsii osvitnikh ta movnykh instytutiv Rady Yevropy [The experience of reforming school foreign language education in Ukraine within the framework of the recommendations of the educational and language institutes of the Council of Europe].

Bennett, M. (1993). Toward ethnorelativism; A developmental model of sensitivity.

Bider, Mary Kay. (2002). Teamwork and place-based curriculum and instruction in teaching English to speakers of other languages.

Cain, J., & Jolliff, B. (1998). Teamwork and teamplay.

Christianto, D. (2020). Speech Acts in EFL Classrooms. *Journal of Pragmatics Research*, 2(1). 68-79.

Fantini, A. (1997). New ways in teaching culture.

Farahian, M., & Ebadi, S. (2023). Collaborative Digital Writing and Metacognitive Knowledge in Writing Among TEFL Students: the Mediating Role of Online Knowledge Sharing. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning: SSRN Electronic Journal*, 18(5). 1-20.

Hall, E. (1976). Beyond culture.

Palea, L. L. (2016). Collaborative Communicative Techniques in Teaching Foreign Languages.

Quick, T. (2002). Successful team building.

Rao, P.S. (2019). The impact of Collaborative Learning on EFL/ESL Classrooms. *Alford Council of International English & Literature Journal (ACIELJ)*, 2(4). 38-51.

Spitzberg, B., & Cupach, W. (1987). The model of relational competence: A review of assumptions and evidence.

Team models. Different types of teams”.

URL: <http://www.managementstudyguide.com/team-models.htm>

Uličná, K (2021). The Nature of Reflective Communication Within Video Clubs: What Matters? *Orbis Scholae*, 15(3). 1–18.

Ivanov Y., Kokarieva A.

TEAM WORK IN LANGUAGE EDUCATIONAL SPACE: FOREIGN EXPERIENCE

Abstract

An important **task** in the modern educational environment is to determine the main directions of creating teams, research ways of their organization in modern conditions, ensure their successful functioning, evaluate the results obtained and provide team members with such significant knowledge, skills and abilities that would be flexible and applicable in various situations of life. The main **goal** of this study is to highlight the key aspects of understanding the essence of the team, to determine the main

*directions of its creation and functioning based on the analysis of the work experience of similar teams in the international educational environment. A number of general scientific **methods** were used in the research process: analysis (comparative analysis, content analysis), synthesis, classification, comparison, etc. Based on the analysis of the foreign experience of using team activities in the foreign language educational space, as a **result**, the peculiarities of building teams, their functioning, defining the tasks to be performed, as well as the types of teams that exist in the foreign language educational space were revealed. Special attention was paid to the problems of intercultural communication and the use of multimedia technologies in team activities, in particular when learning a foreign language.*

*As a **conclusion**, we suggest that the organization of team work on virtual communication platforms is crucial in the context of learning. Virtual communication platforms have contributed to the fact that the educational process has become more accessible to everyone. Team activity has become an important tool for organizing educational processes in the modern educational and informational environment.*

Keywords: *foreign language educational space; intercultural communication; multimedia technologies; team; team work.*

DOI

УДК 37.09(477):616-036.21+355.271-021.68(045)

О. Ковтун, Н. Мельник, Л. Помиткіна, Н. Ладозубець, А. Кокарєва

КОНСТРУКТИВНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ ТА ВІЙНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Резюме

*Система вищої освіти України зазнала значних викликів через пандемію COVID-19 та воєнну агресію РФ, з-поміж них: втрата чи руйнування освітньої інфраструктури, втрата людського капіталу, неможливість забезпечення нормального функціонування системи освіти через безпекові ризики та ін. Водночас відзначаються й певні позитивні тенденції щодо стабілізації та розвитку вищої освіти в Україні у цей складний період. **Мета** статті полягала у визначенні та обґрунтуванні конструктивних чинників розвитку вищої освіти України в умовах після пандемії та війни. **Методи дослідження:** аналіз статистичних даних українських та європейських центрів аналітичних і наукових досліджень; положень міжнародних організацій про підтримку української освітньої та наукової спільноти в умовах війни; систематизація фактичного матеріалу щодо моніторингу конструктивних чинників розвитку системи вищої освіти; формування висновків щодо основних конструктивних чинників розвитку вищої освіти України в умовах після пандемії та воєнного стану. **Результати** полягають у визначенні номенклатури конструктивних чинників розвитку вищої освіти в умовах після пандемії та воєнного стану: 1) адаптивність та гнучкість системи вищої освіти, ефективне інституційно-правове регулювання системи вищої освіти в умовах воєнного стану; 2) вдосконалення технологічної інфраструктури, оптимізація підходів до організації освітнього процесу, запровадження інноваційних методів навчання, поглиблення цифровізації освіти; 3) оновлення української науки, інтеграція вищої освіти України до європейського освітнього та дослідницького простору; 4) зміцнення стійкості освітянської спільноти. **Висновки.** Системі вищої освіти України більшою мірою вдалося впоратися з викликами після пандемії та воєнного стану. Прийняті управлінські рішення спрямовані на максимальне збереження системи від можливих суттєвих втрат і можуть розглядатися як оптимальні для системи вищої освіти. В умовах воєнного стану вітчизняні заклади вищої освіти оперативно відреагували на складну ситуацію, своєчасно адаптувалися до нових вимог і розробили та реалізували адекватні заходи для переходу на дистанційні й змішані моделі організації освітнього процесу, використовуючи сучасні цифрові технології. У науково-дослідницькій діяльності відбувається зміцнення інституційно-правових засад провадження науково-інноваційної діяльності, відзначається осучаснення напрямів наукового дослідження, тенденції до формування та реалізації нових наукових та інноваційних проєктів в межах програм ЄС, підтримка національної та міжнародної академічної мобільності студентів і викладачів та ін.*